

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: Prof. dr. Enver Gicić

Glavni urednik: Prof. dr. Enver Gicić

Pomoćnik urednika: Prof. dr. Hajrudin Balić

Redakcija: prof. dr. Admir Muratović, prof. dr. Almir

Pramenković, hfz.doc. dr. Haris Hadžić, doc. dr. Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz, prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Ifet Aličković

Lektura: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije Novi Pazar /
glavni urednik Enver Gicić. - 2007, br. 1- . - Novi Pazar : Fakultet za islam-
ske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje.

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

ZALOG SVJETLOSTI

Sažetak

Esej govori o uzvišenim dimenzijama kojima teži skladno ljudsko biće. Autor nastoji čitoca voditi ka univerzalnim vrijednostima vjere i morala. Vrijednosti opisane kroz nebesku visinu i svjetlost simboliziraju bogobojaznost i osjećaj svjesnosti. Materijalizam je uzima danak kod čovjeka i svakim danom on klizi u ponor beznađa. Samo povratak Bogu Uzvišenom i vrijednostima vjere može zaustaviti ljudsko posrnuće koje svjedočimo.

Abstract

The essay speaks of sublime dimensions that strive for a harmonious human being. The author seeks to lead the reader to the universal values of faith and morals. The values described through heavenly height and light which symbolize godliness and sense of awareness. Materialism is taking the toll on the man, and every day he slips into the abyss of hopelessness. Only the return to Supreme God and the values of faith can stop the human turmoil we witness.

“A u nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava. I, tako Mi Gospodara neba i Zemlje, to je istina, kao što je istina da govorite!” (Kur’an, 51:22-23)

Događa se veoma često, iz raznoraznih razloga, da mnogi moji prijatelji šeherljani, dođu kod mene u selo malo usput da se družimo, a možda i zato što moje selo nije tako daleko od grada. Dogodi se da navrate, onako, i samo toliko da jednostavno, nevidljivim češljem, prođu kroz svoj nagomilani splet misli, te da ga tako nekako valjda i razmrse. Takve zamršene i zamagljene misli, skroz nesložene i neposlušne rečenice, slične su onim

koje svi mi prikupljamo malo po malo u raznim sredinama i raznim događajima, te se u nama vagaju na tankoj i opasnoj žici naših dilema. Nekada, kada se do očajnog krika kiselo naduvaju, dođe onaj trenutak da ih moramo negdje salomiti, barem malo da se raspucaju ako ih baš ne znamo objasniti. Jer se mora. Jedino ih na taj način vadimo iz sebe, iz one naše vlažne prostorno-vremenske ćelije gdje ih najčešće fanatično i čuvamo.

Ima ponekad u tim mislima toliko iskrene jasnoće, toliko nježnosti i dobrote, da se vrlo lahko mogu pobrkati sa lijepim i naivnim maštovitim pričama u vezi sa nedostižnim, ili sa nestašnim i veselim igricama dječurlije. Ali katkad su toliko sumorne i namrgođene, prkosne i zlobne, da se ne može odrediti gdje najviše stežu, u prsima ili u glavi. Ako ih još i ostavimo da zadriemaju u nama, pa čak tu i da se probude, tada one iznutra znaju izgraditi visoke gluho-nijeme zidove samoće, koji mogu lijepo umoriti i najjačeg među saburlijama.

Kasno navečer, kada se u razgovorima sa prijateljima počne osjećati neka praznina, dok besjeda lijeno ide ka sve rjeđim i rjeđim riječima i tiho, polahko se počne i utišavati, dok u mojoj maloj avliji potpuno ne prevlada muk. U tom trenutku oči same od sebe počinju skretati pravac pogleda i čini se kao da traže neku odabraniju riječ, nekako blistaviju ili nešto dublju, i to negdje na kupoli neba, visoko među zvijezdama. Tačno tamo, u toj svjetlucavoj neizmjernosti, njihov pogled zastane iznenađen i skoro svi primijete, kako je sjaj zvijezda na seoskom nebu potpuno drugačiji od nebeskog sjaja u gradu.

U jednoj od ovakvih večeri koju sam već opisao dogodio se slučaj u kojem mi je moj prijatelj (poznati pisac) rekao tako krutu i surovu rečenicu, koju i dan-danas kada mi kroz sjećanje prođe, dođe mi da pobjegnem negdje daleko, da se prosto sakrijem u one krajeve gdje zaborav briše sva razočarenja i gdje se obično neće više ništa znati od onoga što i ne želimo da znamo. Svakako da sam se te noći neopisivo i zbunio i iznenadio istovremeno, kada mi je glasno i jasno rekao da je prošlo ne malo, već *“više od 20 godina kako nisam, ili barem ne pamtim da sam, podignuo glavu prema nebu, onako, samo radi posmatranja zvijezda i da je...”*, i tu je stao.

Eto, pristajem da rez razarajuće granice osamljenja i pustoši unutar

čovjeka može biti dugoročniji od svačije mogućnosti kako bi se mogao predvidjeti, ali 20 godina!? Ni u najhrabrijim naletima mašte nisam mogao pronaći nijednu bolju rečenicu od one nemirne i napete šutnje. U tom trenutku riječi su u meni izgubile onu svoju istinitu osnovu i nisam imao ništa da kažem, ama ništa, nijednu riječ, osim da vrisnem na sav glas, ali eto, nisam ni vrisnuo.

Nije mi se dalo ni da mu bilo koje pitanje postavim, osim da svoje šake stisnem toliko jako, sve dok ne osjetih da mi se nokat zabo u dlan. Ništa, ni vrednije ni pametnije od jednog gorkog umuklog gutljaja u sebi. Nisam ga pitao zašto, niti je on pokušao da nastavi, nešto da mi kaže, bilo šta, ali nije. Kao da se i kod njega pojavio i zavladao muk, te nije dodao ni nijansu više od onoga što mi je već rekao. Izgleda da su u ovakvoj situaciji i meni i njemu nedostajale riječi koje nose potrebnu težinu i odgovarajuću gravitaciju, kako bi preko njih nadoknadili opustošenu ravnotežu svih promaklih godina.

Samo je to rekao i stao, onako kako se stane kada vagaš "da li se to trebalo reći ili ne...", kao da ni sebi ne vjeruje u to šta je već rekao. Prekinuo je razgovor taman tamo gdje se nekada davno vrijedni ostavljeni zalog, za neku malu korist, obično susreće sa pukim nedostatkom i sa tužnom opipljivom sadašnjicom (ili tugom sadašnjice), koja nas obuzima zbog svega što je prošlo, a povratka više nema, niti su moguće popravke, jer upravo tako se ponaša prošlost, nema je i kada bi je htjeli. Takav jedan golemi nedostatak mogućnosti stvarnog susreta, bilo i samo sa sitnicom u prošlosti, jeste nedostatak koji zatvara put čak i lažnoj nadi, sa kojom bi nam se svijest možda i smirila, ili makar jedan mali dio prošlosti sa njom bi lažno popravili. Ali u svemu ovome nedostatak je prepreka, jer je tako građeno da nam prošlo vrijeme uvijek nedostaje, isto kao što nam nedostaje i mudrost da izbrišemo iz sjećanja sve što čuču u našem pokajanju, a da i ne dodamo uz nju i bolnu posljedicu dubokog uvredljivog traga unutar sebe.

To bi, po mojoj skromnoj procjeni, trebalo da bude vrijeme kada se oženio, ili kada mu se rodilo prvo dijete (u njegovom slučaju, sin), a možda je i odavnog perioda njegovog preseljenja iz sela u grad, ili kada je prihvatio jednu veoma važnu funkciju u karijeri, itd, itd. Slobodnom maštom možemo navesti, kao ove koje sam spomenuo, desetine drugih ta-

kođer važnih ili isto toliko važnih razloga, ali na kraju krajeva niti jedan od tih razloga nije dorastao odgovarajućoj težini i da time opravda naježeni teret razdoblja od punih 20 godina. Zaleđena prošlost ne pristaje da uzme u obzir niti jedno od spomenutih opravdanja, pa ni sva ova maštarenja zajedno nisu u stanju popraviti ono što nas je tada natjeralo da žurimo, da bi brže postali nešto više od onoga što smo zapravo mislili da jesmo, dok sada sve to ispada, da smo baš zbog te žurbe mnogo manji od onoga što smo nekada sanjarili ili zamišljali o sebi.

Pazite samo! Heeej! Punih 20 godina bez posmatranja zvijezda, bez neba u očima, bez neba u sebi, bez priče sa nebom... Zabavio se čovjek, samo to, i zaboravio se, ostao bez neba u sebi. I sve ovo zato što su svi gradovi postali vještačka poplava svjetlucahivh reklama, krutih svjetlucahivh semafora i svakakvih drugih osmišljenih osvjetljenja, čime, nažalost i na našu štetu, surovo nam oduzimaju i pogled, i razmišljanje, ili grdno manipulišu našom pažnjom, kako bi svi pogledi imali samo jedan pravac, i to samo onaj prema dolje. *Tamo! U podnožje! Samo tu! Dolje ti... Nisko, još niže! Tu, u prljavo blato! Ugušite riječ, izbrišite sne!* Nemojte mi reći da i u trenutku kada vam sve ovo jasno postane nastavljate i dalje osjećati se fino ili dobro i da se u vašem dostojanstvu ništa nije pomjerilo, da vam nije stalo ni do sebe.

Posmatrati zvijezde u noćima kada divna i jasna vedrina poštrapano iskricama kao da se prosipa sa neba je isto kao da posmatraš negdje duboko u sebi, tamo gdje se svi događaji više ne razvijaju onim krutim i bezdušnim redom koji susrećemo u toku dana. Dok sva buka puteva, trgova, kafana, pa i ona koju susrećemo u administrativnim hodnicima, ukratko, sva garnitura galame oko nas, od najslabije pa sve do najjače, od uporno najtiše, pa sve do najbučnije, izgleda kao da sve skupa, ne samo da su proizvedene daleko nego su i odbačene daleko, veoma daleko.

Razgovarati sasvim složeno sa tišinom i mirnoćom, bez izgovora niti jedne naštimane riječi, niti jednog usamljenog zvuka, i da opet stvarno osjećaš kao da je u tvoja prsa došao da se lijepo odmori sav ljudski rod, i još da si u međuvremenu sa svakim od njih razmijenio bar po jedan iskreni pozdrav, a ne sanjaš, budan si. Upravo takav jedan osjećaj odmota sva naprezanja u nutrini i ljudskosti, čovjek ti postane blizak, i što je najvažni-

je, tu je, na dohvata ruke.

Ono što nas nježno i slatkasto dodiruje negdje u dubini sebe, dok su zvijezde nebom već zablistale blagim i tihim sjajem, jeste bez sumnje sasvim različit osjećaj sa bilo kojim i neuporedivo drugačijim od svih drugih doživljaja svakodnevnice, koji nam se lukavo rastope i nestanu baš tada kada mislimo da ih posjedujemo, koji nas grubo napuštaju tačno u najvrednijoj tački događaja, obaraju nas uzrujano i surovo na posljednjem koraku do vrha, razočaraju nas nemilosrdno ispred konačne granice tamo gdje užitak naših čula tek je dotakao ljepotu.

Posmatranje zvijezda na nebu je kao mirna plovidba brodom istinske duboke tišine usred blagih valova po širokom moru neizrečenih riječi, uzdižući se tako iznad svega što se može nazvati razgovorom. A istovremeno, ta daleka i bliska nebeska dubina je kao topli dom slatke besjede gdje su došli boraviti najudaljeniji odjeci, pod čijim trepetom se bude i plešu sve blage riječi šutnje, koje te podsjetuju da je u svemu kucnuo trenutak za iskrenu razmjenu nježnosti. Neprimjetno su stigle u susret one bezglasne, tihijske i tišinske riječi koje se uzdižu i prelaze preko čitave prljave halabuke i svih surovo zvučnih tišina sa kojima, nažalost, ljudi često ili najčešće, zbog tuđih očiju greškom teže i opipat ih, i prepoznati u njima sebe radi drugih, ali ne prepoznati i sebe radi susreta sa sobom u nježnom oblom vrtlogu ili preko vrtloga zvjezdanih prašina.

Negdje između ove bistro-jasne tišine i iskrene besjede bez riječi, primijetiš da si zapravo ti postao pronalazač jednog blistavog velikog blaga koje ti niko ne može oteti, niti ga mogu iscjepkati i raskomadati, a isto tako nije moguće oskrnaviti ga, kao što se ne može ni poništiti. U ovom slučaju nije ni važno ko su oni koji pokreću poništenja ili iskrivljenja, bilo da se radi o pokretačima koji su uvijek svi skupa "oni" (znači neka zajednica ili pojedinac izvana), neki ostali koji te okružuju (pojedinci iz iste zajednice), ili čak da i ti sam budeš poželio poništenje, to ništa ne mijenja, odnosno, sav taj osjećaj nije izložen prema bilo kojoj mogućnosti da se mijenja, a još manje da nestane iz onog dijela grudi gdje taj osjećaj stanuje.

Nešto do bistrine sitno ali blistavo važno iz tvoje bliske i dalje prošlosti, od one šire i uske ljudskosti, vrlo dobro znane i istovremeno neznane,

i poznate i prepoznatljive, doputovalo je do tebe munjevitom brzinom, a složilo se sasvim blago i neprimjetno sa tvojim željama i nadama, skroz je osvijetlilo suton nutrine mehko i lagahno, a ipak te je ljubazno iznenadilo, došlo ti je sa zvjezdanom svjetlošću kao najbliže poznanstvo u sebi, ali ako kadgod da ti dođe, dolazi ti uvijek po prvi put.

I sve je to stiglo ovdje, u prsima, baš u ovom trenutku, i zablistalo je da bi sićušno "Ja" u tebi postalo veće i gušće, dublje i jasnije, kako bi iskrica dotakla u iskrenost i kako bi u obasjanom susretu po tvojim venama mahom potekle i potpuno mirno prošetale sjajem, da bi stigle brižljiv otkucaj srca. I tek poslije, skroz neosjetno su krenule da te sačekaju negdje u budućnosti, da se u posebnim okolnostima iznenadno susretnu sa tobom (naravno, i ti sa njima), na pravom mjestu, u pravo vrijeme, ili još bolje na zadnjoj granici vremena, na samom pragu vječnosti. I sav taj susret je opterećen samo sa poželjnim iznenađenjem našeg ljudskog razuma i shvatanja, koji je odgojen i građen preko skromno običnih okolnosti, ili tim bolje, ravnodušnosti u okolnostima posebnog razumijevanja i spoznaje duševne mudrosti.

Nebeska svjetlost zvijezda, istina, nije dovoljno jaka da bi njome primijetio svoju sjenu, ali unutar nas osvijetljava do sitnica mnoštvo drugih značenja koja se ne mogu vidjeti i primijetiti, ni pod suncem usred bijela dana, niti preko vještačkih projektora, ma koliko jaki bili. Ono mlako poštrapano osvijetljenje što blaženo sija na nebu u dubokim tihim noćima jeste nježni počinak koji se čini kao da je napustio stvari, da bi svoje svjetlo usmjerio ka onim riječima kojima se imenuju stvari; napustio je obične razmjene svakodnevnice, da bi osvijetlio u srž značenja razmjene kod svih ljudskih međuodnosa koji se u riječima kriju; napustio je i same riječi, da nam otkrije istinito svjetlo koje se u riječima čuva; napustio je lomljivu i krhku površinu imena, kako bi nas podučio da ronimo i da se udubimo u suštinu njihovih značenja.

Posmatrajući nebo, pojavljuje se osjećaj kao da se putuje kroz neka druga područja i prostore, van svih dimenzija koje poznaješ; događaji se dešavaju kao da se sve iznenada nalazi van prostora i vremena, postaju jednostavne shvatanju i potpuno lahke na dohvat. Sve poredane misli i sve probuđene želje ne pristaju više da budu poslušne prema bodljikavim

sitnicama jučerašnjice, i sav taj događaj samo što bljesne i traje možda koliko i treptaj oka, ali se bez najmanje sumnje razvija u cijelosti, zbog racionalno nepotvrđenih razloga i sasvim neprimjetno, dok duboko u našoj biti to postaje nezaobilazna građa i čvrsta potvrda našoj svijesti da se njome približavamo istini.

Kada čovjek noću prostire svoj pogled ka tihom sjaju srebrnastih zvijezda, te čitavo udubljenje mu je usmjereno gore ka sredini vidljivih zvijezda, i dok lagano šeće po neizmjerne nebeskoj kupoli, neprimjetno uroni u sopstveno nebo i susreće u sebi sličan splet zvjezdanog svjetla. Dotjerava i topi se na svoj dubini i širini, a pretpostavkom duševnog dodira sabira razne daljine između blistavih zvijezda, kako bi njima dotakao poželjnu ivicu svoga sna. U takvim snovima čovjek prirodno žuri i žudi za nečim mnogo dubljim u dubini i širim u širini, te predaje se najjednostavnijem odnosu, ali isto toliko i najenigmatičnijem, on se u potpunosti okrene ka sebi i vaga na svaku dilemu što ga tjera da teče sa sobom u sebi.

“Ko sam ja u odnosu na toliki svemir?! Sitno zrno, valjda, u svemirsku pustinju bačen, ili samo...”

“Ko sam ja, što sav taj svemir mogu da ulijem i upijem u sebe, a opet ostajem tu, na granici mogućeg i nemogućeg... ?!”

„Zapravo, ko sam... ?!“

“A ko si ti... ?!“

Ko si ti, ti dobri moj, što upravo sad čitaš baš ove redove i naglo nailaziš na ovakvo, obično i prosto pitanje, što naravno, jeste i jasno i bistro u tvojoj spoznaji, ali na koje je u isto vrijeme veoma teško i komplicirano doći do odgovora, a još teže do zaključka?! I to baš zbog onog hem mršavog, hem napuhanog, tako bliskog u dodiru i pipanju, i istovremeno dalekog i nedostižnog “Ja”.

Iako toliko bitan za sve, odgovor nije baš jednostavan, riječi se lijepo i brzo poredaju u nama, ali isto toliko brzo i munjevito zaobilaze razum i odlaze negdje u prazninu našeg uma, u nedokučivo, te sva priča postaje skroz mucava, nemoćna da sa lahkoćom popuni i poravna sve pukotine u svačijoj svijesti. A to da je za svakog važan taj odgovor, koliko je, sigurno, i

za mene “ko sam ja?!” ne mogu da primijetim ni tračak sumnje. Još samo da dodamo i to, također bez trunke sumnje, da je i sama naša bitnost za svakog pojedinačno vrlo važna i to će mi priznati svi, bez obzira kojim jezikom pričaju, gdje su rođeni i čime se bave. Zapravo od te važne tačke se treba i početi, jer upravo od tog ispravnog ili iskrivljenoga “Ja” počinju svi ljudski izrazi i odnosi, bilo da se radi o vrlini ili o mani svakog čovjeka.

Kada bi odgovor na jedno takvo pitanje tražili preko jednostavno mršavog rasuđivanja, prema kojem uvijek neko drugi treba da ispuni zadatak amaneta i građenja ljudskosti kod čovjeka, i istovremeno, da neki taj i takav mora obuhvatiti i ostale u svojim riječima, trebamo shvatiti da smo prepustili sebe opasnoj zoni slobodnog pada. Jer, u međuvremenu, onaj koji se iskreno u samoći udubljuje i sam sa sobom šapuće o sebi, ti si mu možda samo imenica, on se skrušeno moli i korača ka strogo svome “Ja”, a ne zna šta tebi fali i nedostaje da bi i “Ti” postao “Ja”, on u vezi sa očekivanjima broji i upoređuje svoje grijehe, želje i brige, a za tvoje ni pojma nema. Znači, ukoliko budemo tražili da nam neko drugo stvorenje bude garancija za naše stanje u budućnosti, čak i melek, onda nema sumnje da smo pali u zamku gdje se naše bivstvovanje ispraznilo od samoga sebe i, razumije se, da se i sam nastavak očekuje u okvirima tužne lijenosti i žalosnih koraka na margini, pa i svega što iza margini slijedi.

Zato, posmatraj odsjaj zvijezda samo malo pažljivije i riječi će biti suviše, dok će ti blaga tišina sa neba, možda, biti vrednija od svih centralnih i perifernih fraza i parafraza koje čuvaš u sjećanju, kao što će ti i samo svjetlo što ga sjenom brojiš izgledati, ni manje ni više, već kao sumrak poslije zalaska sunca, ako ga samo na tren uporediš sa onom mlakom svjetlošću bez sjene unutar sebe. Bit će možda kao drhtajući blijedi odsjaj plamena svijeće koji se igra sa tmurnim siluetama, postavljen ispred istinskog sjaja u prsima gdje blistaju svi osjećaji, odsjaj koji je blistaviji i udobniji od najsvjetlijeg dana u godini, i bez sumnje, ljepši i jači od svih odsjaja koji se golim okom mogu vidjeti.

Onaj sitni odsjaj zvijezda na nebu, koji ne upravlja i ne orijentiše samo mornare na moru i putnike po pustinji ili planinama, već i mnogo više od toga: odsjaj zvijezda podučava čovjeka da u svakom pokretu uporedi sve istinite prednosti u sebi, i to preko jasnoće čvrsto vezane sa ciljem, za sve

što je blisko kako njegovom dohvatu, tako i njegovim željama, blisko njegovim nadama i sve što je duboko u nadama sakriveno. I ne samo to, uči čovjeka kako se udubiti i zaroniti u suštinu uma da bi time postao svjestan o mnoštvu njegovih ljudskih nemoći i ograničenja, pokazuje mu kako da pazi na njegov mali korak oko kojeg se obično dvoumi, ali na koji se mora voditi računa i oslanjati se uoči svakog dugog ili kratkog putovanja. I ne samo to, već podučava čovjeka kako da čitavim bićem uroni i pogleda unutar sebe, te u slobodnoj volji da bira: ili onu mutnu sumnjivu plitkost, ili duboku bistru jasnoću, kako bi time postao: ili dobrodošao u potisku male ćelije svoje tvrdoglave i ohole mašte, ili do sitnica pažljiv i usmjeren ka velikom otvaranju (otkrovenju) slobode koja poziva da bi bio ono što zapravo i jeste, čovjek.

Za čovjeka je više nego teško, ako ne i najteže, da primijeti liniju koja odvaja tanku površinu koja odražava suhi i bezdušni empirizam, od one koja označava duboku suštinsku duševnu spoznaju, što je u biti zadužena da čini čovjeka čovjekom i time ga izdvaja od svih ostalih stvorenja. Važnost razlike čovjeka od drugih stvorenja jeste neosporne prirode, jer je baš ta razlika što budi i gradi sveukupno rasprostranjeno znanje i sva shvatanja o vidljivom i nevidljivom, o svetom i običnom, o slobodi i odgovornosti, i time čini jasnim visok položaj ljudskog bića sa svim obavezama što jedan takav položaj nameće.

Izuzev rijetkih slučajeva tokom čitave povijesti ljudskog roda pretežno se dešavalo, a nažalost i danas se dešava, da ta teoretska razlika između čovjeka i drugih stvorenja bude pod upravom i sistematskim nadzorom onih struja koje su se u svemu trudile kako sakriti istinu, potpomognute najkriminalnijim metodama i raznim interpretacijama od iskrivljenih principa vjere u Boga, pa sve do negiranja i krivovjerstva. Takva pojava je vođena od strane svakojakih klanova i određenih klika u raznim zajednicama, putem pažljive prismothe koja korak po korak vrši i omogućava depersonalizaciju čovjeka i, shodno tome, lahku kontrolu nad pojedincima, masama i narodima, koji, obezličeni na taj način, svedeni su na potpuno amorfnu i bezimenu rulju.

Umrlljani su ljudskom krvlju po svakom meridijanu zemaljske kugle, duž čitave povijesti, a i dalje nastavljaju grubo i javno da liju ljudsku krv

u sablasnim i užasnim ciframa; izgrađene su gromadne tamnice i zatvori za drugog i drugačijeg, a i dalje se javno grade za sve one koji ne znaju da prešute ili neće da prešute njihovu nepravdu; montirano je niz dugoročnih teoretskih blokada sa ciljem da se napravi ograda i da se spriječi susret sa istinom, a i dalje se javno montiraju na osnovu lažnih mišljenja i zaključaka prema kojima je agresor odjeven u bojama humane pojave, a žrtva se predstavlja kao trajna opasnost; tokom čitave historije ubijana su djeca i njihova svijest o istini, a i dalje se preko lažnog odgoja javno ubijaju djeca tuđih i vlastitih naroda, zajedno sa njima se žrtvuju i još nerođene generacije.

Svaki punoljetni čovjek to već zna, kao što većina zna da se sve ovo događa samo da bi se granica između vidljivog i nevidljivog zamaglila, i da čovjek ostane što dalje od jasnoće i od samoga sebe, da luta negdje na periferiji svoje egzistencije ili, još tačnije rečeno, da čovjek postane samo jadni i dronjavi zalog svoje egzistencije. A njihov uporni i stalni savjet (ako ne i naredba) je potpuno jasan i jednostavan, onaj drevni, ništa nisu izmijenili, niti su ijednu riječ dodali, a zvuči vrlo kruto i odvratno: *Ljudi, ne gledajte ka nebu i ne slušajte one koji vas uporno savjetuju da gledate u nebo! Nemojte svoje riječi i nadu usmjeriti ka nebu, sa neba ništa ne pada!* Iako je samo laž i sve je sasvim obrnuto istini, ipak veoma strašno zvuči, ali u suštini njihov zov ka vlastitim lažima jeste nažalost živa istina, ujedno i bolna pojava za pojedinca i za cijeli ljudski rod. Ovakvih ima svuda u svim slojevima društva, samo malo pažljivije pogledajte oko sebe i sve će vam biti jasno.

Dakle, iako ne postoji verbalna zabrana za posmatranje zvijezda na nebu (strahujem od užasa zbog mogućnosti da ja ne postanem podsjetnik jedne takve zabrane), ipak, čitav prostor, sve oko nas je tako vješto modelirano da čovjek troši svoje vrijeme uglavnom gledajući prema dolje, ka zemlji. Zapravo to je i zamka preko koje je čovjek natjeran da zaboravi na svoje natprirodne svrhe, proživljavajući na taj način samo svoju najprirodniju narav, fiziološku. Ovo je zastrašujuće ako uzmemo u obzir i briljantnu apoftegmu Ovidija, prema kojoj: *ono što prije svega razlikuje čovjeka od svih životinja jeste činjenica da životinje bacaju svoj pogled dolje prema zemlji, dok čovjek upire svoj pogled u nebeske visine.*

Učestalost i gustina postavljenih zamki svuda oko nas je đavolski velika i uveliko đavolska, toliko ih ima da je prosto nemoguće da poslije svakog napravljenog koraka ne osjetiš ono klasično pucketanje mišolovke, da, da, jeste, ono dobro poznato pucketanje zamke za miševe. Žao mi je, srce mi se kida i kad pomislim osjećanjem običnog čovjeka, primjećujem da me je stvarno zaboljelo ovo što sam rekao, ali nisam mogao a da ne kažem, niti mogu ni u kakvom slučaju da povučem izgovorenu riječ. Iako bih u nekim sumnjivim okolnostima pristao, kako bih to izveo, kako da je povučem kada je već rečena. Odnosno, istina je da smo tretirani baš na ovakav način, kao da smo tačno takvi, taman prema zamkama koje su postavljene oko nas, ni manje ni više nego kao miševi. Dok me još više obuhvata i tuga i bol, kada se neki ili mnogi od njih, zapravo, slažu sa spomenutim tretmanom, i sve ovo je u osnovi razmjene za prikriivanje, ili pripreme za prikriivanje, ili dogovoreni plan za zaborav samo jednog jednostavnog pitanja: “Ko smo mi?”, i ono koje odmah slijedi: “Zašto postojimo?”

Nekima stalno odgovara, i baš takvi uporno zahtijevaju, da čovjek ne treba da zna ni ko je, ni čemu pripada, ni šta mu pripada, jer samo na taj način lahko će se pretvoriti u biće koje je podešeno robovanju lažnog reda, bit će slijepo ovisan o vlastiti imetak, i postat će jedna posebna vrsta jadno-zarobljene kukavice, sve u granicama vlastitog znanja. Neki lahko-umno na to pristanu, e baš takvi nam postanu portparoli lažne slobode, šepureći se posebno na široko prostorno kretanje i pravo na onu riječ koja je puna prazne priče. Naravno, takvi su naročito zadovoljni svojim mišljenjem i rasuđivanjem o slobodi, vagajući je po jarmu lične komocije i bockavim idejama koje prihvataju kao svoju rutinsku predstavu, kao dio njihove svakodnevnice. Sloboda na koju su oni pristali i koju nam nude da je prihvatimo slična je slobodi svakog drugog stvorenja na planeti, od morskog sunđera na dnu okeana pa sve do nilskog konja ili bivola, što samozadovoljni rone i uživaju u toplom močvarnom blatu.

Svima dobro poznati historijski tok općenito nam pokazuje da većina krvavih ratova (ako ne i svi), sam despotizam kao pojava, masovni genocidi sa cjelokupnom garniturom koja ih okružuje, pa sve do “najobičnijeg” zločina, uvijek su teoretski opravdani razumom. Niti jedno zlo od gore

navedenih krvoločnih pojava, bez obzira na vrijeme i prostor njihovog događaja, nisu nikad imali u centru pažnje čovjeka sa njegovim egzistencijalnim prirodnim i natprirodnim dilemama; ko je zapravo čovjek i zbog čega postoji. Sam razum je uvijek, ili skoro uvijek, tumačio o razumu kao da je najveća forma egzistencije, i shodno tome, opravdavao samog sebe za svaki poduhvat bilo u etičkom ili estetskom kontekstu (ovako "iluminativno" tumačio bi otac iluminizma I. Kant), odbacujući tako čovjeka nasred pučine samoće, kako bi ga poslije opet preuzeo i najprostije ga prihvatio kao suhu evidenciju, žrtvu koja će služiti samo kao posljednji herojski akt za pobjedu ili za oholi trijumf samog razuma.

Međutim, sama ova hrpa sitnih ali zloupotrijebljenih mitema, ili još bolje rečeno, neka vrsta vrlo vješte mitizacije razuma, drevna, možda, koliko i sam čovjek, tokom čitave ljudske povijesti je pokazala i dokazivala da je njen trijumf ne samo nemoguć već se u različitim situacijama pokazuje i ponaša nefleksibilnom u vezi sa opštom prirodom čovjeka, što je i dovoljno zreo razlog da se svede u površne svrhe. U svakom slučaju, sam razum nije ništa drugo sem uslovljeno tumačenje u stanju zaloga okolnosti u vremenu i prostoru, i kao posljedica toga, sasvim je nesposoban da dokuči sva značenja koja se ne uklapaju ili ne pristaju biti potisnuta u uski okvir strogo zakazanih i ograničenih mogućnosti. Sve ono što ljudski um može razumjeti i razviti uvijek su neke otuđene, pokretne i premjesticke granice, koje se pokreću i rasipaju, vuku i raspadaju, ruše se i omalovažavaju čak i sa najobičnijim potezom prostog tumačenja ili sa rasuđivanjem koje ga slijedi.

Kao takav, razum uvijek stoji ispred svega što primjećuje, shvata i što ga može protumačiti samo pod statusom relativno hitne ili relativno lahke promjene, da bi podržavao i uzdigao tačno ono što će ga već sljedeće shvatanje ili rasuđivanje svakako porušiti. Hvala Bogu, ono što je za razum najčešća klizava oblast, tamo gdje je on skroz nijem i naglo propušta, baš to bježi i od svake moguće evidencije i uokvirenja putem razuma, jer kao poseban modalitet čovjeka ne priznaje ograničenje, niti je sklon da se preda shematskim zaključcima bilo one kvantitetne ili kvalitetne svrhe. Zapravo, duševna oblast shvatanja ili spoznaja zajedno sa svim značenjima koja nju okružuju, baš zato što je najstabilniji modalitet egzistencije

kod čovjeka, nije odana razumu koji je mjerilo samo za onaj dio svijeta koji je vidljive i promjenljive prirode.

Naravno, znati da “Jesi” ili dokazati da “Postojiš” nije ni mjerilo ni predmet racionalne svijesti, niti je moguće da ljudski um dođe do nekog zaključka ili definicije koja se preko njega može izvesti. Ljudski razum je u stanju da označi i razvija šarenolike razlike preko jednog čitavog sistema potpunog kontrasta između stvari i pojava koje sačinjavaju događaj, koji upravo zbog gustog polimorfizma sa kojim nam se nudi, samo čini još jasniji i karakterističniji pristanak razuma jedino na djelimično prosuđivanje, i to uvijek preko fragmentarizovane cjeline u jednom vremenskom intervalu, u zagrađenom prostoru, ili u oboje zajedno.

Međutim, “Biti” za čovjeka u prvom licu jednine “Ja”, ne samo da nije nego ne može ni biti prostorno-vremenski fragment preko kojeg će razum moći da dođe do nekog zaključka, a još manje ga može generalizirati. A u isto vrijeme, “Biti” za čovjeka nije djelimična pojava, ili nešto što se može podijeliti na parčad pa da razumu postane sirovina za svoju građu, niti je nešto sekundarno da bi se prema razumu izložilo kao laboratorijski predmet. Sigurno je još i to da “Biti”, ili postojanje ljudskog bića, nije ni srazmjerno niti je izazovno stanje prema bilo čemu, i shodno tome, nije izloženo ka interpretaciji da bi se tako moglo relativizirati. I na kraju, ono što je i najbitnije jeste da za čovjekovo “Biti” ne samo da ne postoje nego se ne mogu ni pronaći ili dokazati kontrasti, čak se ni maštom ne mogu izmisliti, dok u nedostatku kontrasta razum postaje u potpunosti nijem i gluho okamenjen.

Drugim riječima, ukoliko u prostoru jednu boju razlikujemo preko jedne ili više drugih boja koje su pored nje, te po istom mjerilu i u našoj percepciji sklopimo složenu harmoniju; ukoliko neku mahanu vrednujemo preko neke ili više vrlina pored nje, jednako vrijednu i u nama, kako bi uporedili prioritete; ukoliko jedno kretanje primjećujemo naspram stanice koja je statična ili naspram kretanja nekog drugog objekta, i time dobijemo početnu orijentaciju; za “bivstvovanje”, razum ne posjeduje u svojim osnovama nešto što gradi kontrast a možemo nazvati “nebivstvovanje”, i kao takav nije u stanju da preko percepcije razvija potrebnu razliku kako bi se odredio o prioritetima i definisao orijentaciju, i samim tim

ne može doći do ispravne ocjene i do zdravog zaključka.

U svakom slučaju, "Biti", u odnosu na ljudske mogućnosti shvatanja i percepcije ni u kom slučaju nije suprotno nečemu što možemo nazvati "Ne biti", što znači da ovom prilikom utopijsko stanje "Ne biti" je spomenuto jedino kao lingvistički pojam. Iako su kod "Biti" u velikoj mjeri prisutni obilni kontrasti, za čovjekovu ograničenu svijest ipak je to "Biti" samo ona blijeda i parcijalna posljedica srazmjerne stvarnosti, množina fragmentiranih kartografskih sklapanja, ili sastav pocijepanih dijelova koji grade neki imidž cjeline, ali nikad ne znače i ne svjedoče samu cjelinu, isto kao što i karta svijeta nije svijet. Znači, "Biti" u ovakvim okolnostima postaje predmet bez suštine, dok je za sam razum suština predmeta ključni razlog da bi se skroz predao trošku neizmjerne prazne retorike, kako bi se time posvetio samo jednom relativno dugotrajnom ili relativno kratkotrajnom brojanju, i ništa više.

Čitavo ljudsko znanje i sva poređena teoretska shvatanja zajedno u svakom slučaju ne mogu donijeti jedan zaključak o tome šta je u stvari suština "Bića" (čitavog stvorenja), koja je duševno vrlo jasna svima, ali za koje u biti i pravom smislu ne postoje ni riječi, ni brojke, da bi je prenijeli razumu. Znači, i sama riječ "Biti" ne da se preko razuma definirati, a još je manja mogućnost izvući iz nje i nekakav zaključak, pa makar bio to i približan. Ako "Biti", sa ovalikim korpusom kontrasta i predmeta, i tako pluralnom gustom svuda u okolini i u samoj nutрини čovjeka, odbija da se kao cjelina pokloni razumu, šta bi mogli reći za vlastiti lingvistički kontrast "Ne biti" što je za ljudski um nemoguće stanje, koje nam se predstavlja bez imena, bez brojki, bez boje i bez kontrasta, kao čisto neshvatljivo i nedokučivo "Ništa".

Što se tiče suprotnog "Biti", onog što smo prethodno samo lingvistički nazvali "Ne-biti", takvo stanje u teoretskom smislu ne može se ni maštom izmisliti, ne može se sintetički proizvesti, kao što je nemoguće prema bivstvu napraviti neku hipotetičku situaciju "Kao ne-biti!", te kao takva da bude analitički izložena ljudskom razumu, kako se raspravljaju i hipotetiziraju Kant i Hegel. Tako nešto bi nas postavilo u krajnje smiješnu situaciju, koja bi zapravo zvučala približno ovako: hajde da napravimo "nešto" što nije, koje mora da bude radi našeg razmišljanja, i to mora biti "ništa", da

se ponaša u isto vrijeme i kao da jeste (radi naše analize), i kao da nije (radi našeg bolesnog uma).

Sve ono što je "Biće" ne može promijeniti svoje stanje u "Ne-Biće" kao što se voda ne može povratiti opet u svoj izvor, a isto tako ne može mu se ni pretpostaviti nepostojanje, barem ne putem svih mogućnosti ljudskog razuma. Drugim riječima, "biti" ne može da znači ništa drugo osim da već "jesi", a to što "Jesi" nema potrebu upoređivanja sa nečim koje nije, pošto to "nešto" koje nije, za naš razum, ne sadrži supstancijalne kvalitete i kvantitete, koji su u svakom slučaju i neophodni uslov kao dokaz za upoređivanje. Još moramo dodati da "Biti" nema suštinske potrebe za poređenjem ni sa drugačijima koji isto tako jesu, ili sa onima koji su bili. Svako "Biti" je duševno jasno za svakog i blisko je ljudskoj spoznaji, dovoljno je samo da čovjek bude punoljetna osoba i psihički odgovorno lice.

Drugim riječima, cjelokupno znanje kod čovjeka, njegovo lično stanje i osjećaj da "Jeste", fenomenološki se razvija bez najmanje potrebe za bilo kakvim dokazima ili kontrastima, jedino ako on sam kao pojedinac u odnosu sa drugima želi da se dokaže. Tom prilikom, znači, ako je prinuđen, postavljen ili samopostavljen ka kvalitetnom činu, ispred posebne i naročito jedne ljudske osobine, da odgovori na prosta i jednostavna pitanja "Zašto?" i "Kako?", gdje se prilikom odgovora on mora pokazati i dokazati. Svakako, da bilo čiji odgovor na ova pitanja je vrlo važna fenomenološka disciplina, vrlo dinamično i promjenljivo stanje, ali baš sa tim odgovorima se dobija potrebna sirovina za građu identiteta i postaje vlastito polje svih interesa svakog pojedinca, što u svakom slučaju čini usko-ličnu sferu ubjeđenja.

Međutim, ovdje nam dolazi i prirodno se nameće jedno drugo pitanje, stidljivo i lagano se pojavljuje ali djeluje vrlo odlučno, ponekad i agresivno, a glasi: koje je to odgovorno mjerilo ili opipljiv i dohvatljiv standard za dva prosta sloga, toliko dobro usklađena sa duševnom spoznajom, a koji su u isto vrijeme tako daleko od razuma i bilo kakvog rasuđivanja prema njima? Dakle, "Bi-ti", da li ustvari ova dva tako jednostavna sloga znače ono najprostije, samo to da "Postojiš", i ništa više?! Da li sve što nam duša priča mora da stane baš na ovu granicu?! Teško, vrlo teško, mislim, da se ne može naći neko ko bi se mogao pomiriti sa toliko kratkim putovanjem

do zaključka, i to čvrsto vezanim za njegovo bivstvovanje. Siguran sam da ni onaj kome jedna takva munjevita misao nikada nije bljesnula ni kroz glavu ni kroz svijest, neosporno je da ni takav se neće pomiriti sa time.

Vezano za gore navedeno, u odnosu na bivstvovanje, ljudsko biće nije u stanju preko razuma ni u teoretskom smislu ni u fenomenološkoj praksi, kao što ne može ni bujnom maštom razviti i izgraditi svoju suprotnost, da bi poslije mogao racionalno suditi o svemu između svoga postojanja i "nepostojanja". Sve u svemu, čovjekovo "Biti" je dovoljno blizu spoznaji da se shvaća i osjeća u svemu, ali ne i dovoljno daleko razumu da bi se razvile i uočile razlike, što znači da se ona uvijek predstavlja bližom od ljudske mogućnosti da bi je mogao primijetiti kao takvu, i što je još važnije, znatno bogatija i raskošnija od ljudske perceptivne mogućnosti.

Daleko prije od međusobnih napetih rasprava i skromno plitkih raznoraznih presuda o bivstvu i bivstvovanju, čovjek i čovječanstvo su postojali i već "Postoje", ali je za razum radi orijentacije neizbježno postaviti pitanje: sa čime u vezi je naše postojanje u tolikom svemiru, koji također "Postoji"? Ukoliko je sve ovo usmjereno naprazno i bez veze (a očigledno je da nije), zbog kojih ciljeva nam je sve to vrijedno, i čemu čitava rasprava i zaključak o bivstvovanju? Zbog čega nam onda jedna takva stvar izgleda istovremeno i egzistencijalno veoma važna, ali i do bola teška za naš razum i shvatanje? A i samo bivstvovanje, koje nas toliko mudro i neprijetno mami i ubjeđuje u duševnu spoznaju, zbog čega i sa razumom ne postupa po istim mjerilima?

Ukoliko je ljudsko bivstvovanje u ovoj relativnoj prostorno-vremenskoj površini lično vlasništvo (nedovoljno objašnjeno za razum, ali veoma gusto vlasništvo za onoliko koliko mi postojimo), onda mjerilo vrednovanja mora da bude sa viših položaja egzistencije kako bi se objekat prevazišao. Drugim riječima, ako se nekom predmetu treba pokazati vrijednost, to se čini preko jednog drugog znatno čistijeg i plemenitijeg predmeta i što je najvažnije dugotrajnijeg, kao što je, primjera radi, sunce mjerilo za dan, zvijezde za noć, zlato za bogatstvo, itd. Za čovjekovo "Biti" mjerilo ne može da bude ta ista vremensko-prostorna dimenzija, znači da se život mjeri samim sobom, životom, jer upravo to čini da se ljudsko biće sa znanjem i slobodom koja mu je data prestaje razlikovati od drugih stvorenja,

a od te tačke svi prihvaćeni principi i pravila koja slijede ne bi više važila. Bez stalnog osvjetljenja vječnosti u duševnoj spoznaji, bez tog transcendentnog mjerila unutar sebe, svaki visoki i plemeniti cilj bi se srušio u najnižoj tački, svi međuljudski dogovori o prostim vremensko-prostornim mjerilima ispali bi bezvrijedni, a čovjek bi postao gori i od najgore životinje.

Shodno tome, sve ono što je zdravi razum uspio savladati u vezi sa duševnom spoznajom i čemu nas podučava jeste da kada red i poredak principa koji čine red, potiče od transcendentalne vječnosti, onda je to vjerodostojno za čuvanje ontološke suštine čovjeka i razvitak vizije od sljedećeg koraka pa sve do najdaljeg cilja. Jedino taj red jeste onaj koji se mora prihvatiti, tumačiti, poštovati i slijediti kako bi se uspješno razjasnile razlike, da bi tako ispunili nedostatak kontrasta za lično "Biti", pa tek tamo, negdje iza, desit će se upravo ona željena promjena i doći će vlasništvo bivstvovanja nad nama. Nesporno je to da smo svi baš na tom putu, htjeli mi to ili ne, sa posebnim izuzetkom da sav fenomenološki lanac nije izložen ljudskom viđenju samo ka prostim vremensko-prostornim okvirima, nego i van okvira, u bezokvirnoj vječnosti, koja iako služi kao suštinsko mjerilo identiteta, ipak nam izgleda i previše velika, i prelijepo poredana za naše ograničene mogućnosti, svakako i komplikovana za naš razum sa kojim veoma često i sasvim površno vežemo svoju sigurnost.

Bivstvovanje koje preko razuma izražavamo i koje tumačimo kao racionalno razumljivo (ne ono u koje vjerujemo), iako stoji u načelu svakog postupka i za prosta najobičnija značenja, i za prefinjeni najoštrij um, opet je samo prostorna manifestacija sa vrlo ograničenim mogućnostima, a vremenski se samo virtualno pojavljuje u obliku sličnih cikličnih vrtloga koji su veoma slabo međusobno povezani da bi mogli izgraditi cjelinu.

Dakle, bivstvovanje koje razum prihvata i pokušava ga tumačiti u svakom slučaju veoma je gusto ograđeno sa svih strana i to u sasvim površnom obliku postupanja, a isto tako je i veoma oskudnog sadržaja. Sam razum sa svim svojim dilemama i skroz drhtavim svjetlo-sjenkastim svijetom, čak i za najveća moguća značenja uvijek je užasno ograničen, dok kod zdravog uma prednost je jedino u tome što mu je svijest o ličnom ograničenju potpuno jasna, te zato svoju ličnost gradi da bi je susreo tek

preko tih granica.

Sažeto svemu što smo izložili o ljudskom razumu, jasno se primjećuje da se nalazimo u opasnoj i zagonetnoj zoni apsurdna, jer kako može obuhvaćeno obuhvatiti tačno ono što djeluje neizmjerivo za čitavo naše znanje, i od kojeg je razum višestruko obuhvaćen? Samo fizičko-fiziološki gledano, ljudski prvobitni početni razum kod svakog čovjeka, ili um o bivstvovanju je mnogo stariji od prvih rasuđivanja o samom sebi, dok rasuđivanje koje pokušava da predstavi sebe kao sposobno da brani položaj definicije i koji po prirodi samo kreativno postupa, pojavljuje se mnogo kasnije, čak kasnije i od najobičnijih značenja o sebi.

Kada bi ovu temu razlagali samo da razjasnimo odnose između duševne spoznaje i njenog shvatanja za bivstvovanje sa svim kategorijama ili kategorizacijama koje razvija razum o njemu, mislim da bi to bila jedna kratkovidna perspektiva, i samo blijeda razglednica slična ostalima u jednoj gustoj šumi drugih mnogobrojnih viđenja, koja, uz sve poštovanje za uloženi trud, nisu nam pridonijela ništa vrijedno pažnje osim jedne šuplje priče u tečnoj vodi. Zapravo, sve se to može slobodno čitati kao jednostrana vrlo lijepo složena, ali nepotrebna retorika, kao dobar pokušaj za stranputicu, ili, u najboljem slučaju, kao tekst koji ostavlja sve onako kako je i našao, dakle: razum kao nesposoban da dokaže bivstvovanje i samo bivstvovanje bez potrebe dokazivanja preko razuma.

Ono čemu se pokušavam približiti nije ni induktivna jednostrana i aksiomatična definicija preko razuma o "Biti", niti osjećajno deduktivni zaključak koji se vrši opet preko jednostrane uložene i izložene strasti. Osnova ove analize jeste samo jedno obrazloženje koje pokušava uzeti u obzir fundamentalne interese oba egzistencijalna entiteta čovjeka, duševni i fizički, koji u suštini svima su općenito jasni i prepoznatljivi, iako u svakom slučaju sama riječ na ovu temu vrlo teško može naći put do artikulacije. Dakle, "Biti", da li je to samo jedna usamljena i banalna egzistencija, ili možda samo statično shvatanje kontinuiteta semantizovane dinamike iz jednog ka drugom smjeru, iz jednog prema drugom stanju, od negdje prema nekamo preko?

Gledano sa aspekta objektiviziranog vremena od strane ljudskog ra-

cionalnog razuma (vrijeme je jedino koje prepoznajemo i prihvatamo u odnosu na nas, sa određenim pravcem koji nas tjera da mislimo i evidentno postupamo iz prošlosti ka budućnosti) bivstvovanje u najobičnijem značenju ima dvije izrazite oznake vrlo jasne za sve: rađanje i smrt. Sve između ovih granica izgleda ili rezultira potpuno neuslovljeno i neuslovljavajuće u odnosu na gore navedene granice, čak i one same (rađanje i smrt) niti uslovljavaju niti izuzimaju jedna drugu.

Drugim riječima, rađanje, život i smrt čovjeka u kvalitativnom smislu odnosa, predstavljeni su nam kao sasvim nezavisni akti u međusobnoj razmjeni tokom života, dok je neophodno naglasiti da je sve to u čvrstoj vezi sa samim aktom analitičkog posmatranja cjeline.

Konkretno rečeno, ukoliko se neko rodio u X sati, u X danu, u X sedmici, u X mjesecu, itd, po kišnoj noći, olujnom sumraku, sunčanom danu, itd, rodio se u svojoj kući, u porodilištu, na brodu, itd, svi ovi detalji nisu uslovljavajući za život, koji svakako teče bio zadovoljan ili nezadovoljan onaj koji ga živi, bogato ili siromašno, druželjubivo ili usamljeno, itd, i na kraju, sve ovo zajedno ne sačinjava niti jednu vrstu okolnosti za neko uslovljavanje u vezi sa smrću koja će bez sumnje nastupiti u određenom času i određenom vremenu: *de uno modo nascitur, multis moritur / rađamo se na jedan način, a na mnogo načina umiremo* – kaže jedna latinska mudrost.

Razum i svi procesi koje on pokreće i kroz koje se izgrađuje svijest, uvijek gleda da obuhvati i da presudi na osnovu jednog prethodno pretpostavljenog sistema već razvijenih kategorija i klasa, kao što su i one same prethodno osnovane. Iako su tijesno, višestruko i kompleksno vezani među sobom, pojmovi “obuhvaćanje” i “suđenje” opet su izrazito strogo odvojeni i ponašaju se kao dvije važne halke razuma i duševne spoznaje, za koje je i potreban i pohvalan ljudski trud za saradnju kako bi se izrazila ključna definicija. Važno je za “obuhvaćanje” i “suđenje” da se doda i to da svaka od njih i živi i kreće se u posebnim i različitim slojevima svijesti, ponašaju se kao autonomni entiteti koji “samuju” preko aktivne saradnje i “sarađuju” preko sopstvene stroge usamljenosti. Na taj način, ukoliko izbjegnemo mnoštvo detalja sasvim nepotrebnih za ovu temu, razum i rasuđivanje bez obzira na neizbježnu saradnju ne mogu nam reći više od

toga što smo već rekli vezano za rađanje, život i smrt.

Međutim, da li je čovjeku dovoljan samo ovaj racionalizirani naivni produkt “dogovora” između razuma i rasuđivanja o bivstvovanju, kada, podvučeno debelim linijama, ova vrsta empirizma nije sposobna učiniti ni najobičniju, najprostiju razliku, ali svakako neophodnu i uvijek nužnu, onu: da temeljito dokaže i predstavi sve najbitnije osobine i svojstva čovjeka, i da nam time dokaže ljudsko razlikovanje od svih drugih živih bića. Takvo razlikovanje je vrlo važno za sve nas, iz dva razloga, prvo, što je taj isti empirizam (prema svim znanstvenim i naučnim podacima) također evidentan kod svih živih stvorenja, ako ne i mnogo uspješniji od onog kod ljudskog roda, i drugo, zato što je glavna misao i praksa današnjice svedena na nivo teoretskog vrtloga koji pokušava da nas ubijedi da su čovjek i životinja manje-više na istoj razini.

Samo u prostoru, ili u prostoriziranom vremenu, bilo to i prema najprostijem općem stavu i konceptualnom ponašanju sa aspekta dijalektičkog marksističkog materijalizma, razum i rasuđivanje su u stanju da ispunе neke od njihovih ciljeva vezanih za bivstvovanje, ali samo u okviru bezdušne suhe evidencije. Iako ne možemo negirati činjenicu da se tokom povijesti pokušalo otići daleko u ovom smjeru, međutim, svi mikroskopi velike jačine, mnogi raznorazni dugotrajni eksperimenti, i sveukupne tehnologije ne obećavaju da nam mogu potvrditi nešto više od samo jedne guste šarenolikosti po osnovi upoređenja, istine radi, i ona tako površna da ne može sakriti onu svoju očitu nemogućnost, a da ne govorimo o tome da bi još i mogla ubijediti ili u potpunosti pomiriti suprotne manifestacije ontološke stvarnosti koje su česta pojava udublivanja svakog čovjeka.

Tako nešto ispada veoma plitko da se prihvati bilo to i kao neka vrsta odrednice vezane za bivstvovanje i njegovih obimno razumljivih akata, rađanje, život i smrt, jer i samo upoređivanje nije ništa drugo osim jasan pokazatelj šarene površnosti bez suštine. U svakom slučaju upoređivanje je mršav predmet za dokazivanje bilo čega i škripi čak i tada kada se govori o prostim beživotnim predmetima. Ali, kada je riječ o čovjekovoj egzistenciji i o životu općenito, gore navedena greška i lahkoumnost prihvatanja jedne takve greške, ali i u slučaju kada se to radi bez prihvatanja

greške kao takve, čini da se obmana umnogostručuje zapanjujućom brzinom i užasnim brojkama, te da se svakim korakom koji slijedi čovjek samo udaljuje od mogućnosti da utiša oluju unutar sebe.

Jedan drugi faktor koji izaziva još veći potres u ovako slabo sklopljen poredak razuma jeste to da nam se sav prostor u kojem tražimo dokaz predstavlja u užasno promjenljivom stanju, a i sam čovjek u odnosu na prostor je u konstantnom pokretu i neizbježnoj promjeni. Dakle, "Biti", i u prostoru je samo prelazno stanje, skoro nemoguće da se u cijelosti klasificira kao zaključak nekog mogućeg poretka, ili u najmanju ruku, ne radi se o poretku koji je u mogućnosti biti pod kontrolom ljudskog razuma pošto je sami čovjek obuhvaćen njime.

Dodajući ovome i činjenicu da svi ovi pisani redovi ciljaju prije svega na mogućnost slaganja o svemu što predstavlja pojam "bivstvovanje" u nutrini pojedinca u prvom licu jednine, sa usmjerenom strelicom ka sopstvenom "Ja", onda se razlike produbljuju još više, jer je prostorno određenje perceptivno samo i uvijek za nekog drugog, nikad za sebe. Sveukupno znanje o sebi, preko onoga što drugi mogu otkriti i primijetiti kod nas, pa i čula bilo kog izvana (osim Gospodara svjetova) što nam se mogu ponuditi kao pomoć, kako bi čovjek razumio da "jeste", uvijek su djelimična posmatranja i privremeno viđenje, vrlo često postaju nerazumljivi, sve kao način spoljašnjeg tumačenja, i shodno tome, nikad nisu dovoljni da umire naše po naravi kontradiktorno shvatanje. Čemu sve to vodi, na kakav zaključak i šta je cilj ovog načina prikazivanja? Odgovor je vrlo jednostavan: bez obzira na širinu mogućnosti sa kojom se razum može poslužiti, pa i dokazati, on nikada ne može sustići sopstvenu granicu koja označava "Ja", dok sa druge strane, svačije "Ja" je sposobno staviti kontrolu nad vlastitim razumom bez obzira na širinu i dubinu podataka i načina izražavanja.

Čovjek je uvijek pod nekim neobjašnjivim ili enigmatičnim pritiskom i stalno pokušava da se dohvati za pravi poredak riječi, sa što manje nepotrebne retorike, kako bi pronašao shvatanje i pokazao na prag koji se mora preskočiti, bilo da iziđe vani na onu tačku gdje sva svjetlost pogledu ne označava smetnju kao "smetnju", ili da utone duboko unutar sebe gdje cjelovito osvjetljenje nije više ni jednostavno, i nije samo svjetlost. Moj

pokušaj da shvatim svjetlost pogledom u zvijezde, tamo duboko na kupoli neba, tjera me da izbacim iz sebe i posljednji razlog da vodim računa o svojoj sjeni koja pod zvjezdanim sjajem, ne postoji, i da shodno tome prezirem opšte racionalno ubjeđenje da svjetlost u svakom slučaju mora biti praćena sjenom.

Neki posmatraju svjetlost pod lupom ličnog iskustva, te preko rasprave i rasuđivanja o njemu, produbljuju na taj način sve postojeće razlike između svakog ugla posmatranja, čime zaoštravaju apsurd konkurencije među datim razlikama. A neki drugi je gledaju samo preko duboke usamljene meditacije vezane za duševnu spoznaju, i od takvog shvatanja pokušavaju pomiriti kontradiktornosti unutar sebe i time smiriti samo svoj razum, ublažavajući razlike koje nam upravo razum nudi radi lakše orijentacije. U oba slučaja tumači se jednostrano i pogrešno jer svaka strana teži da usavrši samo jednu polovinu, da bi se time branila od one druge i drugačije, a nikako da svoju polovinu shvate kao sastavni dio cjeline.

Na kraju krajeva, svi mi, htjeli to ili ne, svakako smo “zalog” onog svjetla koje nas okružuje iz vani, koje nas sa svih strana tjera ka krutoj ljudskoj oblasti brojki. A to je zapravo baš ono neizbježno svjetlo koje nam uglavnom razvija čula i našu krutu racionalnu svijest sa svim svojim razumijevanjima i nerazumijevanjima koja je prate, da bi preko njih mogli razvijati kontraste, posmatrati i koristiti obilni pluralni svijet oko nas.

Ali je također činjenica da svjetlo koje razumije razum nije isto kao svjetlo uz pomoć kojeg se budi duševna spoznaja i preko kojeg se osvjetljava svijest u unutrašnjosti čovjeka. Ta svjetlost je jedinstveni izvor, preko kojeg se pravi i izražava identitet ljudskog bića, stvar koja iako je mnogo važna za sve ljude, često, odnosno dosta često, ostavljamo je vani ili daleko od lične meditacije, pretežno negdje na periferiji naših prioriteta, a ponekad je i odbačena skroz, u potpuni zaborav. Sigurno je da u svijetu ima još takvih ljudi koji se trude da budu ili jesu “Zalog” svjetlosti bez sjene, samo mi pokažite gdje su, i tamo ću otići i nastaniti se, da ih sretnem ili da ih barem vidim.

Pravci posmatranja gore navedenih slučajeva potpuno su različiti, jer jedni koriste sadašnjost, uglavnom preko izbora u svome sjećanju, pril-

gođavajući je urođenim refleksima i orijentaciji preko instinkta, dok drugi koriste sadašnjost čvrsto vezanu za nadu u budućnosti, udaljujući sebe što je više moguće od reagovanja preko refleksa i instinkata. Prvi, da li zbog samoodbrane ili ne, refleksima i instinktima trude se da budu što bliže onima koji su kudikamo bolji od njih, dok ovi drugi negiraju da postupaju shodno refleksima i instinktima da bi se tako razlikovali od svih vrsta hajvana i svih onih ljudi koji se tako ponašaju.

Prvi se pozivaju na jedan kruto okamenjeni sistem kao što je prošlost, uz sve mitizacije koje dolaze uz nju. Dok drugi pokušavaju taj sistem održati budnim, gdje se dobija značenje nebeskog obećanja unutar čovjekove nebesnosti, preko koje osuđuju svoju prošlost, brinu se za promjenljivu sadašnjost i svu nadu su usmjerili ka krajnjoj budućnosti, kada će vremenska dimenzija iskušenja čovjeka prestati da pulsira, i to u korist neprestane vremeske parabole vječnosti.

Ako bi vi birali (a uvijek je vrijeme i mogućnost da se bira, dok ste još ovdje u vremenu), na koju biste vi stranu krenuli? Eh, to je već sasvim drugo pitanje, i nije za mene, ja sam već svoje rekao.